

Tweede paar Wilde Zwanen *Cygnus cygnus* in ZW-Drenthe in 2013

Arend J. van Dijk

In 2013 heeft de Wilde Zaan in Drenthe voor het negende jaar op rij gebroed. Net als in 2012 kwamen er geen jongen groot. Wel is er misschien een eerste stap gezet op weg naar een heuse populatie van de Wilde Zwaan in ons land, want in ZW-Drenthe ging een tweede paar tot nestbouw over.

De Wilde Zwaan broedt sinds 2005 jaarlijks in Wapserveen in ZW-Drenthe. Deze vogels gedragen zich grotendeels als standvogel. Elk jaar werden er eieren gelegd en dat leverde vliegvlugge jongen op in 2006 (2 jongen), 2007 (4) en 2011 (1). In 2010 is het oorspronkelijke broedpaar vervangen door een ander paar. Het vrouwtje van het nieuwe paar was een Wapserveens jong uit 2007, herkenbaar aan de gele aflees-pootring HNI. Het nieuwe mannetje was van onbekende herkomst. Dit nieuwe paar bezet sindsdien de Wapserveense broedplaats (van Dijk 2006, 2011).

Werkwijze, gebied

Het Wapserveense paar (met vrouw HNI) werd in de broedtijd minimaal eenmaal in de vijf dagen gecontroleerd. Zodra er eieren of jongen waren, werd de bezoeksfrequentie opgevoerd en werden er per dag soms enkele uren aan besteed. De beekdalen van de Vledder, Wapserveense en Steenwijker Aa en van de Oude Vaart tussen Dwingeloo en Meppel zijn maandelijks afgezocht op Wilde Zwanen. In maart-juni werden bovendien vrijwel dagelijks voor broedvogelinventarisatie wisselende delen van ZW-Drenthe bezocht.

Belangrijke bron voor waarnemingen van anderen was www.waarneming.nl en verder werden waarnemingen ontvangen van Kees van Berkel, Rob Bijlsma, Ton Bode, Peeke Boelhouwer, Geert Drog, Henk Everts, Dirk Haanstra, Hester Heinemeijer, Joop Kleine, Ronald Popken, Femmie Prikken, Herman Slot, Martha Sol, Wessel Spoelder, Staatsbosbeheer, Harry Talen, Vogelwerkgroep De Koperwiek, Machiel de Vos en Mark Zekhuis.

2012

In januari-maart zat het broedpaar samen met hun jong uit 2011 nabij de broedplaats in Wapserveen. Tussen 21 maart en 27 april verbleef dit jong (met afleesring HNL) elders in Wapserveen; het werd daarna niet meer zeker waargenomen op deze plek. Nestbouw van het HNI-paar vond op 2 en 8 april plaats en er werd gebroed van 16 april tot 19 mei (34 dagen). Uit zes eieren kwamen vijf jongen, waarvan er op 21 mei één dood op het nest lag. Tot 3 juni zijn vier jongen gezien, op 6 juni was er nog 1 jong en op 12 juni zat het paar zonder jong in de graslanden. Het paar verbleef tot 7 juli in de omgeving en was daarna drie maanden afwezig. Vanaf 13 oktober zat het weer in ZW-Drenthe.

2013

Het broedpaar verbleef van januari tot en met begin april in ZW-Drenthe. Op 10 en 14 april werd het nest van 2012 gedeeltelijk opgebouwd. Op 20 april was het nest onveranderd en bleken de zwanen enkele honderden meters verderop een nieuw nest te hebben gebouwd. Op 21 april lagen er drie warme en afgedekte eieren in het nest en het paar zat in graslanden verderop. Op 25 april bevatte het 4 eieren (Foto 1) en later op de dag zat een broedende vogel op het nest. Op 28 april was het nest leeg en was van het paar noch van de eieren enig spoor te ontdekken. Tot 10 juni werd het paar in de omgeving gezien. Vervolgens ontbraken waarnemingen totdat het paar op 9 november weer opdook in Wapserveen om er de rest van het jaar te blijven.

Tweede paar in 2013

In januari-maart werden geregeld twee samen optrekkende Wilde Zwanen gezien in de omgeving van Wateren en Doldersum. Een van deze vogels droeg de gele afleesring HNC; dat was een in 2007 in Wapserveen geboren en geringd mannetje. Op 31 maart zat het paar in een ven en op 12 april vloog het paar luid 'poe-poe-poe'-roepend laag over en landde in een ven. Dit poe-geluid maken Wapserveense broedvogels ook in de broedtijd. Bij benadering van het ven vloog het paar niet op, maar zwom weg of verstopte zich tussen de vegetatie. Verdacht gedrag en na enig zoeken werd het nest, gemaakt van in hoofdzaak veenmos, op een eiland gevonden (Foto 2). Het was zo te zien leeg. Twee dagen later was het nest omgewoeld en waren de zwanen onvindbaar. Er werden geen resten van eieren vastgesteld. Van dit paar (althans van man HNC) zijn in 2013 verder geen waarnemingen meer bekend geworden. In de omgeving Wateren-Doldersum werden ook al in 2010-12 onregelmatig 1 of 2 Wilde Zwanen gesignaleerd, ook in maart-begin mei. Soms werd een gele ring gezien en een enkele keer afgelezen (HNC). In maart-april 2012 werd hier soms de 'poe-poe-poe'-roep gehoord, maar later in april zwierf hier een solitair rond. Er waren verder geen broedaanwijzingen.

Waar zitten ze in de zomer?

In juli-september, of al eerder in april-juni na mislukte broedgevallen, zijn de broedvogels onvindbaar in ZW-Drenthe. In die periode zijn er geregeld waarnemingen van 1-2 (in 2012) of 1-3 (2013) adulte Wilde Zwanen in Diependal bij Smilde. Op basis van foto's van www.waarneming.nl en eigen waarnemingen waren dit vogels zonder de gele afleesringen HNI of HNC van de broedparen. Op 1 september 2012 werd echter een gele afleesring HNL gefotografeerd (www.waarneming.nl), het jong van 2011. Deze waarnemingen, en de waarnemingen van overlap tussen het broedpaar in Wapserveen en 1 ex. in Diependal tussen 25 mei en 12 juni 2012, wijzen er op dat in Diependal waarschijnlijk andere individuen dan de twee broedparen verblijven. Waar de broedvogels wel zitten en de slagpenrui doormaken is onbekend (de vogels in Diependal ruien daar slagpennen). Zomerwaarnemingen elders uit NO-Nederland geven hierover geen uitsluitsel. Individuele in Diependal zouden andere Drentse Wilde Zwanen kunnen zijn, zoals de twee in 2005 geboren, ongeringde Wapserveense jongen of de twee individuen van het broedpaar in 2005-09 dat in 2010 werd vervangen. Het kunnen natuurlijk ook Wilde Zwanen met een geheel andere herkomst zijn. De twee overige in 2007 geelgeringde jonge zwanen zijn dood gevonden in februari 2008 en februari 2010.

Elders in Europa

Met een tweede paar in ons land is er sprake van bescheiden groei, maar hoe zit het elders in Europa? Onlangs is hiervan een overzicht verschenen (Sikora *et al.* 2012). In Scandinavië en Finland wordt de stand na een jarenlange toename geschat op 9500-14.000 paren, in Rusland op 3000-3700 paren en op IJsland op 1500-2500 paren. Sinds 1970-90 is de stand in de Baltische staten en in Polen toegenomen en bedraagt nu 390-440 respectievelijk 80-90 paren. In Wit-Rusland zitten ongeveer 30 paren en in Duitsland, vooral in het noordoosten en gevestigd na 2000, 20 paren. In Denemarken, Nederland, België, Groot-Brittannië, Ierland en Hongarije blijft het bij enkelingen per land, samen niet meer dan 20 paren. Populatiegroei is er vooral in Noord- en Oost-Europa.

Toekomst in Nederland

De Wapserveense productie van zeven vliegvlugge jongen sinds 2005 is misschien niet spectaculair, maar heeft er wel voor gezorgd dat het broedpaar in 2010 vervangen kon worden en dat er in 2013 een tweede paar was. Deze paren hebben nieuwe partners gevonden, die gerekruteerd kunnen zijn uit overwinteraars, uit het oude Wapserveense broedpaar of uit de

jongen van 2005. Gezien de zomerwaarnemingen in Noord-Nederland en ook elders in het land (www.waarneming.nl) zwerven er Wilde Zwanen rond die met een partner de komende jaren ergens tot broeden kunnen komen. Als aanvulling hierop kan worden vermeld dat er in 2013 in Natuurpark Lelystad door een niet-wild paar één jong is grootgebracht dat vrij rond kan vliegen (P. Julsing, www.waarneming.nl). En houdt ze in de gaten, want hoe groot en wit ze ook zijn, ze weten zich aardig te verbergen.

Summary

Dijk A.J. van 2013. A second breeding pair of Whooper Swan *Cygnus cygnus* in Drenthe in 2013. Drentse Vogels 27: .

In 2012, the only breeding pair of Whooper Swan in the Netherlands in Wapserveen (52°50N, 6°12'E) since 2005, produced six eggs and five cygnets. After 23 days all cygnets had disappeared. In 2013 the same pair laid 4 eggs but after two days the nest was found empty. In 2013 a breeding attempt (nest building) of a second pair was recorded, 8 km north of the first pair. The female of the Wapserveen-pair and the male of the second pair are sister and brother, both born in 2007 in Wapserveen and carrying yellow darvic rings HNI respectively HNC.

Literatuur

Dijk A.J., van 2006. De Wilde Zwaan: een nieuwe Nederlandse broedvogel. *Limosa* 79: 81-94.

Dijk A.J. van 2011. Verrassingen bij broedende Drentse Wilde Zwaan *Cygnus cygnus* in 2010-2011. *Drentse Vogels* 25: 34-40.

Sikora A., Wieloch M. & Chylarecki P. 2012. Breeding population of the Whooper Swan *Cygnus cygnus* in Poland. *Ornis Polonica* 53: 69-85 [in Pools, met Engelse samenvatting].

Adres: Anserweg 8, 7975 PB Uffelte, arend.vandijk@sovon.nl

Foto 1. Wilde zwanennest met vier eieren in Wapserveen, 22 april 2013 (A.J. van Dijk). *Nest of Whooper Swan with 4 eggs near Wapserveen, 22 April 2013.*

Foto 2. Wilde Zwaan met nest op de voorgrond in het Drents-Friese Wold, 14 april 2013 (A.J. van Dijk). *Nest of Whooper Swan in western Drenthe, 14 April 2013.*